MAKTAB O‘QUVCHILARI ORASIDA GELMINTOZLARNING TARQALISHI VA PROFILAKTIKASI

Maxmudova Lola Baxromovna
Samarqand davlat tibbiyot universiteti,
“Epidemiologiya” kafedrasi dotsenti
Muzrobov Alisher Boliqul o‘g‘li
Samarqand davlat tibbiyot universiteti, “Epidemiologiya”
kafedrasi 2-bosqich magistri

Annotatsiya: Maqolada maktab yoshidagi bolalar orasida uchrashi mumkin bo‘lgan gelmintozlarning epidemiologik xususiyatlari, yuqish yo‘llari, sog‘liq va o‘quv faoliyatiga ta’siri hamda profilaktika choralari tahlil qilinadi. Gelmintozlar tarqalishida qo‘l gigiyenasiga rioya qilmaslik, yuvilmagan meva-sabzavotlar, xavfsiz bo‘lmagan suv, sanitariya sharoitlarining yetarli emasligi va tuproq bilan aloqa muhim o‘rin tutadi. Maqolada maktab, oila va birlamchi tibbiy-sanitariya xizmati hamkorligiga asoslangan profilaktik yondashuvlar taklif etiladi. Mahalliy laboratoriya yoki epidemiologik kuzatuv ma’lumotlari keltirilmaganligi sababli maqola tahliliy-adabiyot sharhi shaklida tayyorlandi.

Kalit so‘zlar: gelmintozlar, maktab o‘quvchilari, epidemiologiya, askaridoz, enterobioz, gigiyena, profilaktika, sanitariya nazorati.

РАСПРОСТРАНЁННОСТЬ ГЕЛЬМИНТОЗОВ СРЕДИ ШКОЛЬНИКОВ И ИХ ПРОФИЛАКТИКА

Махмудова Лола Бахромовна
Доцент кафедры «Эпидемиология» Самаркандского
государственного медицинского университета
Музробов Алишер Боликул угли
Магистрант 2-го курса кафедры «Эпидемиология»
Самаркандского государственного медицинского университета.

Аннотация: В статье рассматриваются эпидемиологические особенности гельминтозов у детей школьного возраста, пути передачи, возможное влияние на здоровье и учебную деятельность, а также основные меры профилактики. Среди факторов риска выделяются недостаточная гигиена рук, употребление загрязнённых овощей и фруктов, небезопасная вода, неудовлетворительные санитарные условия и контакт с загрязнённой почвой. Предлагаются профилактические подходы, основанные на взаимодействии школы, семьи и первичной медико-санитарной помощи. Поскольку местные лабораторные и эпидемиологические данные не предоставлены, материал подготовлен в формате аналитического обзора литературы.

Ключевые слова: гельминтозы, школьники, эпидемиология, аскаридоз, энтеробиоз, гигиена, профилактика, санитарный контроль.

PREVALENCE OF HELMINTH INFECTIONS AMONG SCHOOLCHILDREN AND THEIR PREVENTION

Lola Bakhromovna Makhmudova

Associate Professor, Department of Epidemiology,

Samarkand State Medical University

Alisher Bolikul ugli Muzrobov

2nd-year Master's student at the Department of Epidemiology,

Samarkand State Medical University.

Abstract: This article reviews the epidemiological features of helminth infections in school-age children, their transmission routes, potential effects on health and learning, and key prevention measures. Important risk factors include inadequate hand hygiene, consumption of contaminated produce or unsafe water, insufficient sanitation, and contact with contaminated soil. The article outlines prevention approaches based on cooperation among schools, families, and primary healthcare services. As no local laboratory or epidemiological dataset was provided,

the paper is presented as an analytical literature review rather than a report of original field research.

Keywords: helminth infections, schoolchildren, epidemiology, ascariasis, enterobiasis, hygiene, prevention, sanitation.

Bolalar salomatligini muhofaza qilish va yuqumli hamda parazitar kasalliklarning oldini olish jamoat salomatligining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Maktab yoshidagi bolalar jamoaviy muhitda bo‘lishi, o‘yin maydonchalari va tuproq bilan aloqada bo‘lishi, shaxsiy gigiyena ko‘nikmalarining esa hali to‘liq shakllanmaganligi sababli ayrim gelmintozlarni yuqtirish xavfiga duch kelishi mumkin. Gelmintozlar — parazit chuvalchanglar keltirib chiqaradigan kasalliklar bo‘lib, ularning klinik kechishi parazit turi, organizmdagi miqdori va bolaning umumiy sog‘lig‘iga bog‘liq. Maktab sharoitida profilaktika faqat tibbiy ko‘riklar bilan cheklanmasligi kerak. Toza ichimlik suvi, ishlaydigan qo‘l yuvish joylari, hojatxonalarning tozaligi, oziq-ovqat xavfsizligi, ota-onalarning xabardorligi va bolalarda kundalik gigiyena odatlarini shakllantirish bir-birini to‘ldiruvchi choralar hisoblanadi.

Maktab o‘quvchilari orasida gelmintozlarning tarqalishiga ta’sir qiluvchi asosiy epidemiologik va sanitariya-gigiyenik omillarni adabiyotlar asosida tahlil qilish hamda profilaktik tadbirlarni takomillashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalarni bayon etish.

Gelmintozlarning yuqish yo‘llari va xavf omillari Gelmintlarning yuqish mexanizmi parazit turiga bog‘liq. Askarida va ayrim boshqa tuproq orqali yuqadigan gelmintlar bilan zararlanish ko‘pincha parazit tuxumlari bilan ifloslangan qo‘l, suv yoki oziq-ovqat orqali yuz beradi. Bolalarning ko‘chada yoki maktab hovlisida tuproq bilan o‘ynab, keyin qo‘lini yuvmasdan ovqatlanishi xavfni oshirishi mumkin. Ankilostomalar lichinkalari esa ayrim sharoitlarda ifloslangan tuproqdan teri orqali kirishi mumkin. Enterobiozda yuqishning muhim omili — tuxumlarning qo‘l, tirnoq

osti, kiyim-kechak va umumiy foydalaniladigan buyumlar orqali og‘izga tushishidir. Shu sababli tirnoqlarni kalta va toza saqlash, hojatxonadan keyin hamda ovqatlanishdan oldin qo‘lni sovunlab yuvish, ichki kiyim va choyshablarni muntazam almashtirish muhim hisoblanadi. Biroq profilaktika choralari gumon qilingan yoki tasdiqlangan kasallikni tibbiy baholash o‘rnini bosmaydi.

Epidemiologik xavfni baholashda faqat bolaning shaxsiy odatlarini emas, balki maktab infratuzilmasini ham hisobga olish zarur. Qo‘l yuvish uchun suv va sovunning mavjudligi, hojatxonalar holati, ichimlik suvi manbasi, ovqatlanish joylarining sanitariya talablari va tozalash rejimining bajarilishi muhim ko‘rsatkichlardir. Xavf omillarini tizimli baholash profilaktika resurslarini eng zarur yo‘nalishlarga yo‘naltirish imkonini beradi.

Profilaktik tadbirlarni tashkil etish shaxsiy gigiyena ko‘nikmalarini shakllantirish. Maktabda qo‘l yuvish bo‘yicha qisqa amaliy mashg‘ulotlar o‘tkazish, ovqatlanishdan oldin va hojatxonadan keyin sovun bilan qo‘l yuvishni kundalik tartibga kiritish, tirnoqlarni toza saqlash va yuvilmagan mahsulotlarni iste’mol qilmaslikni o‘rgatish lozim. Gigiyena bo‘yicha eslatmalar bolalar yoshiga mos, sodda va muntazam takrorlanadigan bo‘lishi maqsadga muvofiq, maktab muhitining sanitariya holatini yaxshilash. Ichimlik suvi xavfsizligi, qo‘l yuvish joylarining ishlashi, sovun bilan uzluksiz ta’minlash, hojatxonalarni tozalash, chiqindilarni o‘z vaqtida olib chiqish va oziq-ovqat mahsulotlarini to‘g‘ri saqlash nazorat qilinishi kerak. Maktab hududida ifloslanish manbalarini bartaraf etish hamda bolalarning tuproq bilan aloqadan keyin qo‘l yuvishini ta’minlash muhim.

Xulosa: Maktab o‘quvchilari orasida gelmintozlarning oldini olish sanitariya-gigiyenik sharoitlarni yaxshilash, bolalarda to‘g‘ri gigiyena odatlarini shakllantirish, xavfsiz suv va oziq-ovqat bilan ta’minlash hamda tibbiy xizmat bilan hamkorlikni birlashtirgan kompleks yondashuvni talab qiladi. Profilaktik tadbirlar faqat kasallik aniqlangandan keyin emas, balki muntazam ravishda olib borilishi lozim. Hududiy vaziyatni aniq baholash uchun maktablar kesimida standartlashtirilgan

epidemiologik va laboratoriya ma’lumotlarini yig‘ish muhimdir. Mazkur maqola adabiyotlar tahliliga asoslangan bo‘lib, Samarqand viloyatidagi maktab o‘quvchilari orasida gelmintozlar tarqalishining miqdoriy darajasi haqida mustaqil xulosa bermaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Health Organization. (2023). Soil-transmitted helminth infections. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/soil-transmitted-helminth-infections

2. World Health Organization. (2017). Guideline: Preventive chemotherapy to control soil-transmitted helminth infections in at-risk population groups. https://www.who.int/publications/i/item/9789241550116

3. Montresor, A., & World Health Organization. (2011). Helminth control in school-age children: A guide for managers of control programmes (2nd ed.). World Health Organization. https://www.who.int/publications/i/item/9789241548267

4. Badri, M., Olfatifar, M., Gharibi, Z., Pal, M., Hatam-Nahavandi, K., Asghari, A., Sgroi, G., Soltani, H., Abdoli, A., & Vafae Eslahi, A. (2025). A systematic review and meta-analysis on the global prevalence of helminthic parasites among schoolchildren: A public health concern. BMC Public Health, 25, Article 2852. https://doi.org/10.1186/s12889-025-23958-9

5. Centers for Disease Control and Prevention. (2026). Preventing pinworm infection. https://www.cdc.gov/pinworm/prevention/index.html

6. Centers for Disease Control and Prevention. (2024). Clinical overview of pinworm infection. https://www.cdc.gov/pinworm/hcp/clinical-overview/index.html